

MARTIN DE HOYARZABAL, PIARRES DETCHEVERRY.—
Liburu hauda Itxasoco Nabigacionecoa. Bayonan Fau-
vet Imprimerian, DCLXXVII. Editorial Txertoa. San
Sebastián, 1965. (Edición facsímil de 350 ejemplares).

Gure artean maiz aipatua baina osorik ezagutzen ez gene-
netakoa zen liburu hau. *Les voyages aventureux de Capitaine
Martin de Hoyarzabal habitant de Çubiburu* zelakoaren euska-
razko itzulpena, Piarres Etxeberrik egina eta 1677an Baionako
Fauvet etxeak argitaratua. Parisko Bibliothèque Nationalean
ale bat zegoen, honako zenbakiz (Réserve V. 2596-2), ez hain
ongi konserbatua eta hortik ateratako fotokopiaz egina da.
M. Aramendik birargitalpen honi 131. orrialdean egin dion
oharrean, Parisen dagoen hori ezagutzen den ale bakartzat
jotzen du, baina gauza jakina da Lacombe beste bat zuela,
gaur egun Donibane Lohizunen Montzonen alargunanean da-
goena.

Benetan interesgarria iduritzen zaigu Txertoak egin duen
faksimilezko argitalpen hau.

Liburu honen edukinez J. Vinson-ek eman zizkigun berririk
anitz. Seoane markesak Julio Urkixori kopia bat atera zion,
baina honek ez zuen ondo transkribatua zen konfiantzarik eta
inoiz ez zuen argitaratu. Gure egunotan zenbait aipamen ez
ezik lanak ere argitaratuak dira bertako edukinez, bereziki
P. Urkizuk *Anuario del Seminario de Filología Vasca «Julio
de Urquijo»* (Vol. VII, 1973) argitalpenean «Breve estudio an-
tológico y léxico del tema marino vasco» zeritzan lan hartan
eta X. Kintanak *III Semana Internacional de Antropología
Vasca* (II. tomoa, Bilbo, 1976) haretan irakurritako txostena
«Itsasoko nabigazioko liburuaren hiztegi teknikoaz zerbait»
zeritzana.

Horiek lekuko, esan beharrik ez dugu zein garrantzitsua
zaigun liburu hau. Idazkeraren aldetik eredugarria ez bada
ere, gaiaren aldetik interesgarria zaigu.

Azalean dionez, «LIBURUHAUDA ITXASOCO NABIGACIONEOA. Martin de Hoyarزابalec egiña Francezes. Eta Piarres Detcheverry, edo Dorrec escararat emana, Eta cerbait gueiago abançatuba».

Ez dugu eskura Hoyarزابalek frantsesez argitaratua, baina euskarazko honen tituluak adieraztera ematen digunez, «Eta zerbait gueiago abançatuba» dela, gehigarria duela dirudi.

Edukin orokorraren berri ematen du sarrera hitzetan: «liburu hunetan conprenitçen direla arrutac: lecoac: çundac: eta marea contubac: eta entradac: eçagutçac halturac halanola: Lebantecoac: Espainnyacoac: Françiacoac: Angueleterracoac: Irlandacoac: Escosiacoac: eta Ternubacoac: halanola baitere seguidan Iscribatubac, placerduten maistrubentçat edo pillotubentçat, edo itxaxoan nabigatçen dutenentçat, perilletaric goardatçeco: eta lehenbiçicoric, Lebantecotz brçeac seguidan ditubella», hirugarren orrialdean irakurtzen denez.

Horrez gainera arrantzurako kontseiluak ematen ditu, non zer eta nolako eragozpenak adieraziz, bai eta baleak non aurkitzen diren ere.

Bertako exonimoak ere interesgarriak dira, itsas-hegaleko leku-izenak bezala. Adibidez, 10. orrialdean, Hondarribiako portura sartzeaz hara zer dion: «Iaquiteco duçu nahi baduçu muillatu Hondarrabiaco Igueren muillaçaçu 9. brassetan eta descubriçaçu Ospitalea eta ethorricoçaitçu Amuisco puntaren Irlaren gainnetic noroesta».

Hara gure itsasertzeko izen batzuk: Hondarrabia (Iguer, Amuiç, lehenago Amuisco irakurtzen dena, Ospitalea, Maala = Magdalena, auzoa ote?). Ondorean dator Passaye (gazteluaren barrukaldea), Donostia, Guetharia (Sant Anton-ekin), Moustricoun, Ondarroa, Bermayun (Machicaco punta), Plazencia, Portugalleta. 24. orrialdean, distantziak aipatzean, izen horietako anitz errepikatzen ditu, ez guziak beti berdin,

zeren Hondarribia bera, H-rik gabe ere agertzen bai da, Ondarrabia. Baina, tarteka lehen aipatugabeak ere bai, hara nola, «Lecatutic Bermayurat» (Lekeitiotik Bermeora).

104 eta 105 orrialdeetan Ternuako (Terranova da, gaur oraindik ere gure arrantzale zaharrentzat Ternua) graduak emanaz, bertako toki-izenez, batzuk euskaldunak jarriak. Hortik 108. orrialderaino hango zenbait berri. Gero, 118.ean «Bacailauco bancua», gure ontziak nondik nora ibiltzen ziren adierazpenen artean.

Zientzia naturalerako oharrik ere bada, 119. orrialdetik aurrera bereziki, esaten duelarik: «*Seguidan dire Sanquochorien eçagutçac*. Iaquiteco duçu noizere hurbilcen baitçare Ternuaco leihorretican, 100. lecoetarat causituco duçu çorí bels handi batçuc çeina ecin bola baitaitesque eta escaldunec deitcen tuste ducac hec icustentutçunean bancarregatic guardia emanen dioçu çure buruary eta guardia emanaraçioçu çure gendeary.

«Iaquiteco duçu noizere hurbilcen baitçare bancurat icusico duçu çhory çhury haiñnits ceiñnac deitcen baituste escaldunec vssoac eta ondoan caussituco duçu comunsquy çhory bels batçuc ceiñnac baitute moco lucheia eta sabel çhuria halacoac gutitan frogatucoduçu dabilçala bancuas haguits atherat lecat, bancuaren cantalean edo bancuas leihor aldetic baicen hartaracotçat halacoac icusten ditutçunean çunda etchea ahaldeçaqueçuque aguien ondoa atrapatuco duçula.

Orri beretik aurrera ere horrelako adierazpenekin jarraituko du: «Iaquitecoduçu icusten baitutçu çhory çhury handibatçuc marloinnac baino handiagoac eta lepho luçeac ceiñnac deitcen baituste escaldunec gorrac baita halaber çhory belz batçuc ceiñnec baituste chango gorriac ceinac deitcen baituste escaldunec çhucutun çhoriac hec icusten ditutçunean etçare haguits vrrun içanen eta eguinen dioçube çeben buruey guardia».

Ondorean Ternuako portuak adieraziko ditu.

Atlantikoan gure arratzaleentzat hain ezaguna den «Gran Sol», liburu honetatik ohartzen naiz *Grambayaso*-tzat aipatzen duen bera dela.

Aldatu ditugun zatiotatik ohartuko zera, irakurle, ez duela euskara eredugarria. Gainera, bestalde, inprimategiko hutsak ere anitz ditu eta ikus daitekenez lehen inprimaketa ere ez da hain garbia. Horregatik, 132-135 orrialdeak, hain direnez irakur ezinak, argitaratzaileak orrion eraskin bat ezartzen du liburuaren bukaeran.

M. Hoyarzabal-entzat, gu ez gara euskaldunak nonbait, zeren 131. orrialdearen bukaeran, Ternuako portuak adieraztean, «Espanolec deitzen dute Etçchaire portu».

Azken orrietan era askotariko «Thaulac» eta egutegia dakarzki.

Hirurehun eta berrogetahamar alek osatzen duen faksimilezko argitalpen hau lehenetik azkeneraino zenbakitua da.

J. S. M.

BITORIANO GANDIAGA.—*Denbora galdu alde*. Erein. Donostia, 1985.

Gure artean ez da egilea nor den esan beharrik, poesiaren alorrean behinik-pehin. Baina pertsonaia barneragotik ezagutu nahi duenak orain du aukera, aurkeztu guran gatozen liburu honek xehetasunik aski eskaintzen digunez. Bere lumaz aitortuko digu: «Berrogeitahamalau urte ditut laiotz naitzelarik».

Bai, «Behin batean bazen gizon bat, bat noiz den gizon ere ez zekiena». Eta denbora galdu alde aritu zen gizon graduatan goraka igo zenean. Zeren orduan hasi bai zen lanak, egin beharrik, arazoak betiko menpetasunean zerabiltzan eta hezkuntza bihurri hori uzteaz zintzotasunaren axola baztertuz denbora galdu alde aritzearren. Baliorik gabeko gauzak egiteari eman bai zion. Ipuiaren hasiera dirudi, baina hau ez da ipuia. Edo, bizitza bera ez ote da ipuia? Dena dela, abereen erresuman gizona denez ezertarako balio ez duen gauzak egiten dituen bakarra, zilegi zaio eroaldia ere, gauzen balioa bera neurtzeko adina ez denez gero. Baina, era berean, horrek bedorrek ez ote du gizonagotzen? Hori oraindik nabarmena azaltzen da barne-muinetatik azalpeko mintzetako epidermisera arte berezko sentiberatasuna dakartenen artean. Hala bai da izakia.

Era berean, mendimutila da liburu honen egilea. 31. orrialdean dionaren lekuko naiz, Araoztik Arantzazura bidean hala ezagutu nuenez. Morral handiz eta bortzegi zaharrez ibiltzen zen mendizale hura eta habitoz eta sandaliaz arin bestea, bakoitzak berekiko ametsak zeramazkiten pausolasterrez trink eginez, nor nor zen jakiteka, euskaltzaletasun hitzaspertua erabili ondorean norbere bidetik jarraituko zutenek. Inoiz galdetzen nion nere buruari: «nongoa ote fraide beltzarana? Agian, Asiskoaren ametsak zeramazkin buruan». Baina, uste horren arabera, fraideak berak zer pentsa zezakean hiritar naturazale hartaz? Tartarinen itzala ez ote zuen nabarri? Izan ere, mundu honetan, bakoitza bere zoroak darabil:

*Ibiliz ihardun, joan etorri,
egon, entzun, irakurri;
bertsoen truke lor zenezake
bitizkeko lain hazkurri;
baina hain zaitut kikilimalo,
izukor eta mudurri,
irrits mingarriz gogo duzuna
berbera zaizu izurri.*

Hor bertan bertsozko autobiografia.

Baina, holako poeta honek hamalaudunik (sonetorik) ez du maite. Tekniketatik aske ibiltzea nahiago du eta ez du arrazoi faltarik. On egin bai dio, zeren sare horietara erori balitz antzu geratzeko arriskoa zuen.

Alperrik esango digu, 49. orrialdean, «Alferra izan naizen kezkarik ez dut, baina bai alferik aritu izan naizen damurik», irakurleok ez dugu sinestuko alperrik ibili denik, ez horixe. Beste gauza bat da poeta inoiz itoazten duena:

*Noizbaitzuetan kaltegarri erizten diot
nolabait lortu dugun
edo nolabait egotzi diguten
izen onari.*

*Izen horri eustera behartzen gaitu jendeak
batere errukirik gabe,
izen horri eutsi diezaiogula
hil ala bizi.*

Bere barneko kezkak eta gogoetak holako freskuraz agertzen dizkigu orrialderik orrialde. Gure ustez, iraun dezala horrelaxe denbora galdu alde. Denbora galtze horretatik ez bai du literaturak galerarik, eta izango du euskaldungoak zer irakurririk.

Liburu horretan, egileak inoiz besterik uste badu ere, ez dago une antzurik. Badakigu lan gehiago eskatzea ez dela bidezko, eta hoberik burutzea ez dela gauza erraza.

Idazten jartzeko

astirik ez, eta orduanago

idazteko astia dut opa.

Idazteko astirik bai, eta orduan

astirik ez dudan hartako

idazteko gooa dut falta.

Hori ez da idazle honi bakarrik gertatzen zaiona, hori idazle guzien gaitza da.

Bakoitzak bere barruan aurkitu behar du biziaren grazia eta Gandiagak: «Apaizgoak izpiritu-esperientzia gozo eta izugarrietara eraman nau eta zor diot erlijio-bizitzari buruzko ikuspen ederrik, erlijiozko misterioak ekuztatzeko graziarik», aitortuko digu. Lasaitasun hori edonorrentzat enbidigarri da. Gure lasterketazko bizitzatik ansia horiek nabari ditut. Baita behin Gandiagari agertu ere:

—Neu ere gustora biziko nintzake Arantzazun, Aita Kandidoren ondoan, liburuak atontzen.

Berak hitzetik hortzera ihardetsi:

—Ba, etorri.

—Eta, emaztea ta semeak, zer?

—Sindikako ostatuan.

Umorean holakoa bait da gura Gandiaga. Baina, tontoa? 95. orrialdeko olerkian diona, inondik ere ez. Tonto jaio zela uste badu ere, egun ez du tontotasunaren ilerik. Hutsaren hurrengo diren harroputz listopasauak bakarrik uste izango dute holako poeta tontoa dela.

Denbora galtze alde edo barrena lasaitze alde, burutu duen liburu hau ez da txantxetakoa. Hizkuntza erabileran berez duen gozotasunaz gainera, gogoetaren eremuetan naro dabil gure gizon hau. Liburuaren barna bere ikuspegiak jakingarriak iduritzen zaizkigu, bere buruaz diharduenean baitapat. Horregatik, 99. orrialdean eskaintzen dituen bertsoak antolojikoak izan daitezke.

Euskaltzaletasunean ordea, beti zuhur eta tinko. 113. orrialdean dakartzan bertsoak abertzale direla esaten dutenen politiko kastarentzat onak dira. Naiz ezker edo naiz eskubi, hortaz jabetuko ote dira? Hortaz jabetzeko ez badira gauza, 114-115. orrialdeetan eskatzen duen solte nahi hori ez litzake aski.

Irakurgai aproposa da *Denbora galdu alde* burutu duena eta jarrai beza horrelaxe denbora galduaz.

Otsalar

—Nau ere gustota biziko minak. Aitzakun, Aita Kan-
didoren ondoan liburuak gaitzen, nabatzen ote
Berek bizirik hortzetan iparhatsi:
—Ba, ciort.
—Eta, emaxtea ta sémak, xertzen irad na
—Sindikako ostuan.
Umoren holakoa bait da gure Gandiaga. Baina, tonoa?
92 orrialdeko olerkari bion, nondik ere ex. Tomo Jaso zela
uste badu ere, egun ex du tonotasunaren leirik. Hutsaren
hurrengo dizen hartopuz listopasunak bakarrik uste ixango
dute holako poeta tonoa dela.

EUSKALTZAINDIA. GRAMATIKA BATZORDEA.—*Euskal Gramatika. Lehen urratsak*. Comunidad Foral de Navarra, Departamento de Educación y Cultura, Institución Príncipe de Viana y Real Academia de la Lengua Vasca — Euskaltzaindia. Iruñea, 1985.

Edozein hizkuntza normalduren baitan bi zutabe aurkitzen dira beti: gramatika eta hiztegi arauemaile edo ereduak.

Kataluniarrek, esate baterako, mende honen lehen hamar-kadetetan burutu zuten lan hori, Pompeu Fabrari esker.

Gure kasuan, eta gramatikalariai soilik aipatzearren, lan bikainik burutuak dira alor honetan, besteak beste, Larramendi, Kanpion, Azkue, Lafitte, Umandi eta abar, baina oraindik aipaturiko zutabe ofizial horien beharrean gaude.

Egia da, aitortu beharra dago, azken urteotan aurrera-pauso nabarmenik eman dela ortografia eta morfologiaren sailean, eta agian horregatik, garbiago ageri zaigu gainerakoan daukagun hutsunea eta dagoeneko ondotoxo jota daukagu gramatika osoa ontzeko ordua, beranduegi ez bagabiltza behintzat.

Duela bi urte, 1984eko irailaren 29an eta Iruñean, A. Kanpionen omenez Euskaltzaindiak egin zuen X Biltzarrean, Gramatika lantzeko Batzordeak buruturiko hastapenak eskaintzea erabaki zuen, adierazpen batean. Beraz, etorkizuneko «euskararen ereduak gramatika» gorpuztuko duen material bilketa hau argitara eman du Euskaltzaindiak joan den urtean. «*Euskal Gramatika: lehen urratsak-1*» izenpean plazaratu da eta dagoeneko bigarren argitaraldia ere ezagutu du.

Pierre Lafitte zendua buru zela, zortzi txostengile eta lau laguntzaileraren artean buruturiko lanari Patxi Altuna eta Pello Salaburuak eman diote azken moldapena, eta testu irakurtterraz eta argia ondu dutela esan behar. Inork ez du galduko denbora handirik teknizismoen trangoetan aurrera jo ezinean.

Hiru atal nagusi ditu liburuak perpausaren egitura, izen sin-
tagmaren egitura eta deklinabidea, aditzondoak eta interjek-
zioak aztertzen dituena.

Paratzaileek sarreran diotenez, «iragan mendetik hona
idatzi den euskararen xehetasun morfosintaktikoak azaltzen
ahalegindu» dira, lan deskribatzailea burutuz. Agian, zuzena
eta okerra, ona eta txarraren binomio manikeozaleren batek
gogokoago luke arauemaileagoa ledin, baina nire ustez, hain
zuzen ere, zabaltasun eta irekitasun horretantxe dago «lehen
urrats» hauen ezaugarria eta alderdirik baliotsuenetako bat.
Estukeriak eta txorroxkeriak aski izan dira oraindainokoan
euskararen gramatika eskaintzen ari zirelakoan edota irakas-
pideen gehiegizko funtzionaltasun-nahiz ezarri zaizkigunak.

Bestalde, garbi dago paratzaileen asmoan, euskara batua-
ren arautze ofiziala, Euskaltzaindiari dagokiola eta Batzor-
deak burutu duenaz bestelako lana dela, Eta zalantzarik ba-
litz, garbi uzten dute, «euskara batuaren abiapuntu eta oina-
rria euskara bera dela, osoa, euskaldun guztion hizkuntza
eta euskara batuaren definizio zehatza oraino egiteke dagoe-
larik, hizkuntza osoaren aberastasunen eta mugen arauera
moldatau behar dela».

Gauden idorte eta eremutze-garaiotan, «loreak udan intza
bezala» hartzen dira honelako lanak eta izan duen harrerak
ea urratsak bizkortzera bultzatzen duen Batzordea.

Xabier Mendiguren

PIO BAROJA.—*Xanti Andiaren kezka*. Bi liburu. Itzulpena: Yon Etxaide-Itharte. Hordago publikapenak. Donostia, 1984.

Ez du hau Etxaidek eleberri honen lehen itzulpena, 1959an Itxaropenako Kuliska sortan eman zun lehenengo aldiz *Itxaso laño dago...* (*Xanti Andia itxas-gizonaren bizitza ta kezka*) izenburuz. Orain, lan bera izenburu jatorrera eroanaz eta lehenengo itzulpena hobetuz eta oharrak gehituz eskaintzen digu.

Argitaratzaileak eleberri hontaz ematen dituen oharrak honako hauek dira: Barojaren lanei buruz hitzegiterakoan, *Xanti Andiaren kezka* kritikoek itsaso nobela bat bezala sailkatzen badute ere, bere muinean euskal sentimendu batetatik alderaezinezko nobela nabarritzen dugu. Itsasoaren eta Euskal Herriaren nobela bat zela hau, esan zuen bere garaian Azorinek. Ez zitzaion agian arrazoirik falta. Baina, sentimendu hori, bere konzekuentzia guziekin kristaufededun kontrabandozale eta beltz-merkataritza tarteko direla.

Yon Etxaidek, zer esanik ere ez, ohizko bere maisutasunaz itzuli duela betidanik. Sortzez euskaraz beharko genuen baina alderantziz zen. Literatura sorketerako bakoitzak bilatu behar ditu bere aukerak. Aspaldi esan genuen euskarazko eleberrigintzara jo nahi dutenek hor dutela Pio Baroja eredugarri. Hori bai, inoiz ez da berandu, ez sorketa berrietarako eta ezta holako itzulpenetarako ere. Lan eskergarria Etxaidek egin duena.

* * *

JULIAN ALUSTIZA «AZTIRI».—*Euskal baserriaren inguruan.*
Arantzazu Frantziskotar Argitaletxea. Oñati, 1985.

Euskal Herriko nekazari kulturaz inoiz egin den liburu-rik ederrena dela esatea, behar bada ez da aski esatea. Etnografiako lan bikaina da, haurtzaroan bizitutako oroitzape-
nez eta ikasiaren bilketa lanez hornitua.

Holako lanak euskaraz erderaz baino hobe direla esan be-
harririk ere ez legoke, zoritxarrez gehienak erdaraz egin badira
ere. Egilea, kondairaz, kantaz eta esaldiz ere ondo baliatzen
delarik, bildutakoa bera hizkuntza jatorrez emateaz gainera
adierazpena ere halakoa bait da.

Bilketetan bertan bi bide erabili ditu, berberak zuzenean
jasotzearena eta bibliografiar baliatzearena. Honetan, ez da-
go zalantzarik, orainarteko lanik garrantzitsuenak erabili di-
tu, bakoitzean aburuak behar bezala hautatuz.

Lehenago *Lihoaren penak eta nekeak* (1981) hain ondo
taxaturik eman zigunagandik, norbaitzuk ez zuten gutiago
espero. Hala ere, nik banuen beldur pixka bat; lehena, mo-
nografia mugatua izateaz, lan argi eta garbia eskaini zigun,
hortarako hobeto prestatzen zelako; baina baserriko bizitza
orokorki hartzeaz lan ugaritsu eta barreiatuak eskuratu eta
sintesia emateaz ez ote zuen behar bezala burutuko. Baina,
neketsuagoa izanarren, ez dio zorrik. Bikain atara da «Aztiri»
saio honetan, bai bilketaz eta baita bildua era egokian
aurkezteaz. Eta, zer esanik ere ez, bere euskara samur eta
aberatsak edonorentzat irakurgai egokia giten duela.

Kalekumeok baserria aski azaletik ezagutu dugu, eta li-
buru honek erakusten digu bertako bizitzaren muina.

Iturri askotako urak karreiatu ditu lan hori burutzeko.
Sustrai jatorrak hartu ditu. Bera baserrian sortzez eta bizi-
tzez, bestek ez haina jakin du gai horretaz egin diren lanak
ehotzen, beste askorentzat ihesik joango ziren gauzak xehe-
tasunez ematen ditu.

Liburuaren edukinez, lehen zatian, koba zuloetan ehizari izango zenagandik hasi, etxola edo saletxeetan artzai ibili zenetik baserrian nekazari kokatu arteko adierazpena dakar. Bigarrenean sukalde inguruko gora-beherak, ohitura, mitologia, janari, lanabes,... bere inguru guzia hartzen duela, oiha-nak eta txoriak, haize eta kuarta-tenporen garrantzia eta misterioa,... Haize moten adierazpena ez da edonolakoa, eta ur-tearoak esaera zaharretan biltzean bada herri literaturako eta herri filosofiako gauza bitxirik ere. Erlijioa bera ere aintzina nako sineskeretatik kristautasunera arte, honek berakin eskaintzen duen inguru guzia hartuaz.

Libururako baliatu den bibliografia oharrez bukatzen du, «Aipamenak» deituz. Baina, sail horren aurreko orrian ematen du azken solas laburtxo bat Xalbadorren bertso honekin bukatzeko:

*Anai-arrebak, entzun ene aho-hotsa:
izate bat ez daike hezur hutsez osa;
herria da gorputza, hizkuntza bihotza;
bertzetik berextean bitarik bakotxa,
izate horrendako segurra hil hotza.*

ANTONIO ZAVALA.—*Esaera zaarren bilduma berria*. (I eta II tomo). Auspoa Liburutegia. Tolosa, 1985.

Gai aproposa bildu digu oraingoan Antton Zavalak Auspoa sailerako 184 eta 185. zenbakiak osatzera datoztenak burutzeaz. Bi aletan datoz, guztira 3.133 esaera zahar, entzun eta irakurrietatik hautatuak. Zahar hitza, zuhur hitza.

Bi liburuok, harpidedunoi iritsi ere Eguberriz iritsi zaizkigu, nere aho-mihinean honako esaldi hau nerabilela: Gabon, bon-bon; Natibitate, ase ta bete; San Estebantxe, bestetan letxe (legetxe). Durangaldian ez ezik Eibarren ere esaten denez, Gabon gabeko poza eta ospakizuna, biharamunean ase, baina ondorean, San Esteban eguna ttipi dela jai egun handi haiekin konparatuz, horregatik, bestetan bezala (legetxe) lanera joan beharrezkoa.

Lehen partearen kidekoa da: Dagonean bon-bon, ez dagonean egon. Eibarren erabiltzen duguna, eta horren antzerakoa da Azkuek bere garaian jaso eta orain lehen liburuaren 77. orrialdean datorrena.

Baina, esaerotan ustekaberik ere aurkitu dugu. Horra hor, nondik jakin dugun zeruan meza entzutera iritsiko garela *Egan* egiten dugunok. Hau zoriona! Lehen liburuaren 83. orrialdean, 755 esaeran, honako hau irakurtzen bai dugu: «Egan egin baneza, zeruan entzungo nuke meza». Ele ederra ez omen da beti gezurra.

Liburuetan gauzonak beti eskaini zaizkigu, baina esaera bildumarik urri. Agindu bai, baina: Esana bat eta egina bi, esanaren kontentuz izan hari.

Orain, ahaztu samar zebiltzan esaera zaharrez eta orainago bidutakoez horniturik oso ondo datorkigu idazleak horiek erabiltzera kezkatzeko eta berriak sortzera bultzatzeko. Horregatik, gure abegirik onena merezi du. Bakotxari berea, Jainkoaren legea (Eibartar sinesgaitzak ere esaten dutenez).

* * *

G. K. CHESTERTON.—*Hiltzaile moderatua*. Itzulpena: Hirune Uria - J. M. Zabaleta. Hordago Publikapenak. Donostia, 1984.

Chesterton polizi eleberrigile inglesaren *Hiltzaile moderatua* deritzan hau *Negoio arraroetako Kluba* deritzanaren barruan datorren eleberria da. Ez sozialismorako eta ez kapitalismorako ez zen pertsonaia isuritzen du bertan. Protagonista politika gizona da, noizbeinka norbait hiltzea komeni zaiona, bere lo gozozko handitasuna geldituz ez dadin.

Egile horren polizi eleberririk beti dira interesgarriak, edo beinik-pein irakurgarriak. Euskarara itzultzea, zer esanik ere ez on dela gure literaturgintzarako, batez ere hain euskera gozo eta errazean ematen denean.

J. S. M.

ANTZERKIA